

זרוע מעיקרו בהשך שנה וכו', אבל קודם השרשה אינו נאסר, כיון שאינו נחשב כזרוע אלא כמונו בכד (רש"י). ומשמע שאינו לוקה קודם השרשה (מנחת חינוך מצוה רחצ אות יד, ראה שם שיש חולקים בזה, וראה עוד דבר שמואל). ■ וכן נפסק להלכה, שזרוע מעיקרו נאסר משעת השרשה (ש"ע י"ד רצו, ט), וזרוע ובא דוקא אם הוסיף (שם, יז).

לעולם דאיכא סכנה ואפילו הכי עצי אשירה לא, משום שנראה כמודה בעבודה זרה (רש"י), או משום שיבוא להימשך אחריה (תוס', ובתוס' רא"ש משמע שהכל טעם אחד). ודוקא שרפואתו היא רק על ידי עצים אלו של עבודה זרה [כגון על ידי שדים או דבר אחר] ולא על ידי שאר עצים ממין זה, אבל אם הגוי אומר לו שרפואתו היא על ידי עץ פלוני, מותר לו להתרפאות גם בעצי עבודה זרה, כיון שגם אם לא היו של עבודה זרה, היו מועילים לרפואתו (תוס' רא"ש, וכע"ז בתוס' כאו). ויש מפרשים, שבכל מקרה אסור מדאורייתא להתרפאות בעצי עבודה זרה, כיון שעובר על 'ולא ידבק בידך מאומה מן החרם'. ומחייב למסור על זה את הנפש אפילו שאינו עובר עבודה זרה, כיון שכל הלאוין שנאמרו בעבודה זרה דינם כעבודה זרה ממש (ח' הר"ן; נמוקי יוסף). ■ להלכה, הובאו שתי הדעות (ש"ע י"ד קנה, ב).

אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך וכו', ואף שפסוק זה מדבר על כל המצוות, שקיומן אהבת ה' הוא, מכל מקום כיון שדרשו בגמ' (יומא פה, ב) מ'ו'חי בהם', שפיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, בהכרח ש'בכל נפשך' לא נאמר על כל המצוות אלא רק בעבודה זרה החמורה, שכל הכופר בה כאילו מודה בכל התורה כולה (ח' הר"ן; רבינו דוד).

והטעם שהגמ' הביאה כאן את הברייתא, אף שבפסוק עצמו מפורש שצריך למסור נפש לאהבתו של הקב"ה, משום שרצתה לאפוקי מדעת רבי ישמעאל (ע"ז כד, ב), שסובר שגם בעבודה זרה אין צריך למסור את הנפש, ולדבריו מה שנאמר בפסוק 'בכל נפשך', אין הכוונה למסירות נפש ממש, אלא שיאהב את הקב"ה בכל ליבו ונפשו (ח' הר"ן; רבינו דוד, וראה עוד אמרי נועם להגר"א ברכות סא, ב).

ויש אדם ששמונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך, ודין זה אינו רק בעבודה זרה, אלא גם בשאר לא תעשה שבתורה צריך למסור את כל ממונו כדי לא לעבור (רשב"א ב"ק ט, ב ד"ה מהא; ר"ן על הר"ף סוכה טו, א ד"ה ולהדרה), כי ההיתר לעבור על איסור מהתורה הוא רק במקום פיקוח נפש, כפי שדרשו מ'ו'חי בהם' – ולא שימות בהם, אבל את ממונו, סברא היא שחייב למסור כל אשר לו כדי לא לעבור על איסור (לבוש י"ד קנו, א, ראה ערוך לנו סנהדרין עז, א ומרחש א מג, ג). והתורה הוצרכה להשמיע כן בעבודה זרה אפילו שהיא יותר חמורה מכל העבירות שבתורה, ללמדנו שצריך למסור את ממונו אף שאינו עובר אותה בגלל שמאמין בה, אלא רק כדי להציל את ממונו (אבני נזר י"ד קנה, וראה עוד קובץ שיעורים אות קה). ויש סוברים, שאדם ששמונו חביב עליו מגופו, צריך למסור את כל ממונו רק בשלש עבירות ולא בשאר מצוות (תוספת יום הכיפורים יומא פב, א ד"ה תניא; שנות חיים [לרבי שלמה קלוגר] קלו). ויש שהוכיח מהגמ' כאן, שרק בעבודה זרה צריך להפסיד את כל ממונו, אבל בשאר לאוין אין צריך להפסיד את כל ממונו (ביאור הגר"א י"ד קנו, ה, בדעת מהר"י וויל, ולדבריו לא אומרים שמסבא חייב למסור את כל ממונו בשאר לאוין). ■ להלכה, צריך למסור את כל ממונו כדי לא לעבור על לא תעשה (רמ"א שם, א).

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, שהפרי נאסר כבר משעת חנטה (רש"י). ואף שקודם חנטה לא נאסר, מכל מקום משעה שנחנט ונהיה פרי, לא היתה לו שעת הכושר (רבינו דוד).

תאמר בבשר בחלב שהיתה לו שעת הכושר, לפני שעירבו את הבשר בחלב (רש"י). ויש מפרשים, שהיתה להם שעת הכושר לאחר שעירבו אותם יחד לפני הבישול, אבל מה שהיו מותרים כל אחד בפני עצמו, אין זה נחשב כשעת הכושר, שאין כאן בשר בחלב (מהר"ם חלאווה, וכע"ז ברש"י מנחות קא, ב ד"ה הואיל, ובתוס' שם ד"ה פיגל, אולם ראה רש"י ד"ה זאת, שסובר שאין רבותא בכך שעירבם יחד כל עוד לא התבשלו יחד).

מה לחמץ בפסח שכן ענוש פרת, ואין לומר 'שור הנסקל יוכיח שאינו ענוש כרת ואסור בהנאה', כיון שיש לדחות 'מה לשור הנסקל שלא היתה לו שעת הכושר לאכילה', שהרי גם לפני שנגח היה אסור לאוכלו ללא שחיטה (תוס', ע"פ מהרש"א). ואף אם שור זה היה בן פקועה [- ולד שנמצא במעי בהמה לאחר שחיטתה], והיה מותר לאוכלו לפני הנגיחה ללא שחיטה, אין זה נחשב שהיתה לו שעת הכושר, כיון שאסור לאוכלו קודם שתצא נפשו (צל"ח, וראה מצפה איתן).

כלאי הכרם יוכיחו שאין ענוש פרת ואסור בהנאה, והטעם שהוצרכנו ללמוד שבשר בחלב אסור בהנאה משלשה מלמדים [ערלה, חמץ בפסח, כלאי הכרם], כיון שאם היינו לומדים רק משני מלמדים [ערלה וכלאי הכרם], היה אפשר לפרוך פירכא כל דהו - 'מה לערלה וכלאי הכרם שהם גידולי קרקע', אף שאין בכך חומרא, אבל כשהלימוד הוא משלשה מלמדים, אי אפשר לפרוך פירכא כל דהו, אלא רק פירכא שיש בה קולא [של הדבר הנלמד] או חומרא [של המלמדים] (מהרש"א ומהר"ם, ע"פ גמ' חולין קטז, א, ובכך יישבו את קושיית המהרש"ל).

מה נבילה דרך הנאתה אף בשר בחלב דרך הנאתו, ונבילה שאמרו כאן היינו טריפה, שהרי לעיל (כד, ב) למדו בשר בחלב מטריפה (רש"י). ואין כוונת הגמ' שבשר בחלב דומה ממש לטריפה, שהרי טריפה מותרת בהנאה ובשר בחלב אסור בהנאה, אלא כשם שטריפה אסורה באיסור האמור בה [שהוא איסור אכילה] רק בדרך אכילה, הוא הדין בשר בחלב אסור באיסור האמור בו [שהוא איסור הנאה] רק בדרך הנאתו (מהר"ם חלאווה).

לומר שלוקין עליו אפילו שלא כדרך הנאתו, ואין כוונת הגמ' שלוקים עליו, שהרי איסור הנאה בבשר בחלב נלמד רק מקל וחומר, ואין לוקים על איסור שנלמד מקל וחומר, אלא כוונת הגמ' שלאביי יש איסור דאורייתא גם שלא כדרך הנאתו (מהר"ם חלאווה, וראה לעיל כד, ב ד"ה בהנאה). ויש שפירש, שכוונת אביי היא שלוקים על אכילת בשר בחלב שלא כדרך, שאיסור אכילה נלמד מגזירה שוה ולא מקל וחומר (מהרש"א לעיל כד, ב ד"ה הכל מודים).

■ להלכה, כלאי הכרם ובשר בחלב אסור ליהנות מהם גם שלא כדרך הנאתם [כאביי] (ש"ע י"ד קנה, ג).

זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסרין, וגם הקש והגבעולים שגדלו באיסור נאסרים (תוס' כאן, ובכתובות פ, א ד"ה אכלה). ויש מפרשים, שרק הזרעים נאסרים, אבל הקש והגבעולים אינם אסורים משום כלאים (שיטמ"ק כתובות שם ד"ה עבד). ■ להלכה, גם הקש והגבעולים נאסרים משום כלאי הכרם [בתוס'] (ש"ע י"ד רצו, ג). ויש שכתב, שרק הזרעים נאסרים [כשיטמ"ק] (ביאור הגר"א שם, י).